

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

1941.

NEVELÉSÜGYI FÜZETEK

május

5. füzet

Ünnepi beszéd hősök napjára.

Magyar hősök! Akik messze idegenben alusszátok örök álmotokat jeltelen sírokban, harsány hangon kiáltunk most hozzátok: Ébredjetek! Testvérek, katonák, hősök! Hívó szavunk száll most hozzátok, amikor úgy érezzük, nemsokára szükség lesz példátokra! Benneteket hívunk a rézkürtök szavával, amelyek most itthon riadót fújnak minden magyarnak! Benneteket szólítunk, jöjjetek sorainkba, segítsetek bennünket a végső győzelemre, mert vagy ismét naggyá s boldoggá lesz hazánk, amelyért ti meghaltatok, vagy érte mi is meghalunk!

Testvérek, magyarok! A hazáért halni: szép halál! De nektek, akik bebizonyítottátok forró hazaszereteteteket, — véretek hullása után sincs hazátok, e föld még megváltásra vár. Ugy hullottatok el holtan ott, a messzi idegenben, mint kasza alatt az érett búza... de veletek bűntünk mi is: Magyarország. Hogy ti elmentetek, elnémult a dal a mezőn, néma lett a műhely, hogy aztán belesikítson a magyar éjtszakába a halálos ítélet, baljós szava: TRIANON. És szétszaggatták a hármás halmot, eltépték a négy folyót, sokmillió testvérünk kezére bilincset vertek...

Igy lettünk árvák kétszeresen. Elvesztettünk Benneteket, elvesztettük azt a hazát, amelyért ti legdrágább kincseteket adtátok!

De amikor legsötétebb az éjtszaka, amikor legreménytelenebb a sorsunk, akkor jön el a Megváltó. Akkor is így volt, amikor ti belefeküdtetek jeltelen sírotokba ott, az idegen földön... Fehér zászló emelkedett fel Szeged táján, alatta büszke sastollas vitézek indultak az új honfoglalásra. Élükön a legenda tengerész, az otrantói csata bátor hőse, Horthy Miklós emelte fel a letiport zászlót, hogy megmentse, ami még menthető. Azóta húsz év múlt el felettünk bajban, szenvedésben, körülöttünk sűrű, fekete fellegek terpeszkedtek a magyar égre. Volt idő, amikor már-már úgy látszott, sohasem virrad meg fölöttünk s a lelkeken urrá lett a kétségbeesés... Csak ott fenn, a budai várban élt egy szívben a törhetetlen hit és reménység. Csak ott, a Mátyás király szellemét őrző várfalak

között hitt egy Valaki rendületlenül a szebb, boldogabb magyar jövőben, mert egy volt Közületek, a hősök közül.

Ő volt az, aki soha sem szünt meg hangoztatni, hogy nem pusztulhat el a magyar soha, amíg maga is nem akar veszni. S amikor a legreménytelenebb volt fölöttünk az égbolt, amikor még első sugára sem hasított át az égen a közeledő hajnalhasadásnak, Ő már akkor is vitézeket avatott nemes kardjával, vitézeket, akik Veletek harcoltak egy vonalban a hazáért s akik felesküdték a magyar zászlóra és a magyar igazságra!

Az a sastollas regiment és ez a vitézi sereg volt első bizonyossága annak, hogy feltámad még ez az ország nagy bukásából s lesz még szőlő, lesz még lágy kenyér.

És a sokak által már nem is remélt hajnal végre mégis csak megérkezett, a riadóra már egy egész hadsereg ugrott talpra, hogy birtokába vegye a felszabaduló nemzet első darabját, amelyet milliók szíve várt vissza annyi szenvedés után...

Szinte a semmiből született meg a Zrinyi által megálmodott első nemzeti hadsereg! Honnan támadt? Ki tudná azt megmondani? A magyar földből, amelynek rögei között magyar hősök pihennek! Honnan kelt szárnyra? A magyar égről, amelyen minden éjjel végigszáguld díszes seregével Csaba királyfi! És ez a semmiből született hadsereg a Ti nemes példátokat követve csakhamar elkápráztatta az egész világot bámulatos hősiességével. Alig kiképzett ujoncok szinte napok alatt foglalták el hazánk egy részét, vele az ezeréves határok egy darabját!

Ha azt kérdezzük, miként történhetett meg ez? Azt kell felelnünk, nem volt csoda! Nem volt csoda, mert e földön velünk születik a vitézség, a bátorság, a halállal szembenező hősi önfeláldozás. Ahol annyi hősi vér hullott el már a rögökre, ahol annyi és annyi vértanú fizetett meg legdrágább kincsével e földért, ott nem nehéz hadseregnek támadni a semmiből!

Mi készítette honvédeinket erre a lelkes önfeláldozásra? Nem kellett tanítani őket: vérükbe szívták az édesanya csókjából, lelkükbe vonták a magyar táj fölött megülő légből, minden lélekzetük, minden szívdobbanásuk olyan földön történt, amely évszázadok óta ontja, gazdagon sugározza ki magából a hősök regimentjét.

Magyar Hősök! Köszönjük nektek, hogy ismét példát adtatok a magyar ifjúságnak, miként kell a hazáért élni s ha kell életet áldozni! Köszönjük nektek, hogy megmutattátok az utátnatok jövőknek: mi az kötelességet teljesíteni az utolsó lehetőségig, addig, amíg végső csuklással össze nem omlunk ott, az őrhelyen, ahová állítottak minket! Köszönjük nektek, magyar Hősök azt a szellemet, amely előnti minden magyar ifjú lelkét, s amelynek egyetlen jelszava van már századok óta:

ELŐRE! Kormányzó Urunk napiparancsában is ez a szó állott akkor, amikor dicsőséges nemzeti hadseregünk átlépte a trianoni határt: Előre a Kárpátok gerincéig!

Mi tanultunk Tőletek, szót fogadunk nektek. Igerjünk, megfogadjuk nagy, szent esküvéssel: Addig nem nyugszunk, míg vissza nem állítjuk azt a magyar hazát, amelyért ti éltetek, meghaltatok, s amelyért mi minden cselekedetünkkel, életünk minden pillanatával dolgozunk!

Ugy legyen!

Magyar álmok.

Döjfésködnék a rablók odaát:
Balga remény, álmokkal a magyar
Ne áltassa magát!

Édes remények, biztató álmok!
Hát még ezt is elriasztanátok?
Ezer kincsünk elvettétek noha,
E kincsünk nem veszitek el soha!
Múlhat, hullhat minden e világon
Egy megmarad, meg: a magyar álom!
Nincs oly rengés, ami elveszítse,
Nincs olyan tűz, amiben elégjen
Sem mély poklon, sem a magas égen.
Remény, álom szárny mely égbe emel;
A kétség mélységbe rántó teher,
Hol a kárhozat pusztulása vár;
Az álom: Élet, a kétség: Halál!

Nem! Mi álmodunk megingatlanul
Csaholhatnak a bitorlók vadul;
Vészek, viharok, fellegek árnyán
Álmunk ottan ragyog, mint szivárvány,
Mint a rónák rétjén a virág,
Puszták homokján a délibáb.
Nem multunk álmodjuk, a letűntet;
Annál szebbet, sokkal gyönyörűbbet,
Minél bátrabb, szebb, ragyogóbb, nem de?
Annál jobban bízunk, hiszünk benne!
Csattog sok fog, habzik sok ronda száj,
A mi álmunk Isten elébe száll...

De nemcsak mi álmodozunk magunk,
Az álmodók olyan sokan vagyunk:
A Beszkidek égbetörő sasa,
Verhovina felriadt farkasa,
A zúgó erdő búsult Hargitán,

Vén Retyezát, hókoronás titán,
 Bánát kalásza, fürtje, pittypalattya
 Azt várja mit mi, mit mi: azt siratja;
 Izzó fényén az éber csillagoknak
 A mi hitünk, álmaink ragyognak.
 Vág, Olt árja, háborgó Nemere,
 A villámok dübörgő ereje,
 Mik ezután lesznek, eddig voltak:
 Élők, nem élők; volt élők: a holtak.
 Minl álmodnak, álmodják az álmunk:
 Mind tudjuk, hogy nem hiába várunk!

Egész világ álom volt valaha,
 Isten nagy álma, vágya, óhaja —
 A nap, a hold, csillagok seregi
 A föld, az ég; nagy csudák ezrei.
 Mélység, magasság, az éj, virradat,
 A végtelen idő, a pillanat. —
 Álom a mag is; ebből tör elő
 A büszke cser, a tölgy, sugár fenyő;
 Felfogható, a fel nem fogható
 Mind, mind álom volt és most mind való!
 Síralomház nem vesz el, nem tudhat;
 Kiálmodjuk onnan is magunkat —
 A sír is álom, nem kell félni tőle,
 Feltámadás lesz ugyis belőle!

Egy nemzet álma szent, mint Istené;
 Valósulni hogy ne segítené?
 Tudjuk, látjuk: vagyon reánk gondja;
 Már ő is a mi álmunk álmodja.
 Szent álmokat elveszni nem enged;
 Elküldi ha kell a segedelmet;
 Zászlónk a sors magasba repíti
 Minden álmunk valóra deríti.
 Nem a szép multat, a régi letűntet:
 Az álmodott szebbet, gyönyörűbbet!
 Nem mindig bú hajt könnyet szemünkbe,
 Fogunk mi még sírni örömről!
 Bámolni a népek körénk gyűlnek;
 Hogy álmodtunk ilyen gyönyörűt?!
 Felharsan (így még sohase harsogtál!)
 Hálaadó, diadalmi zsoltár!
 Ellakjuk bűnk, minden bajunk torát —
 Akkor aztán nem álmodunk tovább...
 De addig, hej! aludni nem fogunk;
 Ébren leszünk latrok és — álmodunk!...

Harangodi Nagy András.

A SZOMORU KENYÉR.

Kenyeret hoztam én,	Ennek a kenyérnek
Bús, barna kenyeret...	Könnyből bele, héja.
Gyertek ide, gyertek,	Jajkiáltásból van
Nagyok és gyerekek,	Mindenegy karéja,
Hadd osszam szét nektek!	Mindenegy karéja...
Nem lisztből sütöttem,	Kenyeret osztok én,
Könnyből dagasztottam,	Szomorú kenyeret.
Bús Erdélyországból	Vegyetek belőle,
Csak tinéktek hoztam,	Egy karéjt, vegyetek,
Hogy szerteszt osszam.	Nagyok és gyerekek!

Ha megkóstoljátok,
Jaj, meg is tudjátok:
Erdély déli részén
Csörögnek a láncok!
— Ugy-e, nem hagyjátok?!

Móra László.

Évzáró vizsgálat.

Az elemi iskola IV. osztálya számára.

A TENGHER CSILLAGA.

Gyászba borult egek,	Boldogasszony Anyánk,
Háborgó tengerek	Mennyei Patrónánk,
Csillaga, Mária!	Légy velünk! Légy velünk!
Hozzád fohászkodunk,	Sok kiáltásunkra
Feléd sóhajtozunk,	Siess oltalmunkra! —
Szeplőtlen Szűz Anya.	Ha nem jössz, elveszünk.
Süvöltő felhők közt	Nagy szíved fényével,
Nyugodtan tündökölsz.	Lelked békéjével
Tiszta, szép csillagunk,	Hajolj a viharra!
Míg hazánk hajóját	Égi trónusodból,
Viharok csapkodják	Csillagos lakodból
S hozzád sír jajszavunk.	Tekints a magyarra!

Viharon, vészen át
Ime, fölzúg Hozzád
Nyomorunk jajszava:
Segítsd meg nemzeted,
Háborgó tengerek
Csillaga, Mária!

Endrődi Sándor.

(Ez a szép kis költemény Magyarország Nagyasszonyához való fohász. Mostani sorsunkban alkalmas magyar fohász.)

(Olvasmánytárgyalás.)

Isten veled, iskola!

Az iskola harangja utoljára csendül fel, megnyílik még egyszer az öreg kapu. Lassan, méltóságosan tárul föl. A diákok: kicsinyek, nagyok egyformán tolulnak kifelé. Eleven, víg arcok, fűrgé kis lábak, hangosan dobogó szívek.

Péter-Pál napja van, június 29-ike, nemesak a jó gazdának, de a jó diáknak, az iskolának is aratása. Sok tudomány van a kis diák fejében, szívében pedig gazdag érzések kincstára; nem csoda, hogy olyan csillogó a szeme, oly látható az önérzete. *Megtette a kötelességét* s ennek a tudata teszi a kis fiút, kis leányt boldoggá.

Nagy mondás ez; teljes és igaz jelentését talán csak a későbbi, érettebb korban fogják megtudni a ma még kis diákok és diáklányok. De már pedzik, már sejtik és ebben tengernyi nagy érdeme van annak a jó öreg iskolának, melynek falai közt a világon a legtöbb és legszebb lelki virág terem. A lán-goló rózsza, a szerény ibolya, a hűséges nefelejcs, a ragaszkodó muskátli s a magyar nép annyi száz meg száz virága: ez egyszerű falak között átfinomul a lélek örök kincsévé s megtermékenyíti azt, mint a fény, a meleg, az eső a jó fekete földet.

Mennyi bölcsesség, tudás, érzés született benned, a magyar szó zengzetes szárnyain, ó, jó öreg iskola! Hogy szívták magukba a fényt, a meleget, az áldott erőt itt ezek a szorgalmas, fogékony gyermeki lelkek, akik még olyanok, mint a friss viasz, melyet a szorgalmas méhecske csak tegnap hozott az illatos kaptárba s amelyet úgy hajlít, idomít, mint azt a méhkas élete parancsolja.

Mert kedves kis leányaim, fiaim, rendeltetés nélkül nincs semmi a világon. Az utolsó kis paránynak is van valami rendeltetése; hát még az embernek, aki a teremtés koronája hangzatos nagy címét viseli! Nagy és gyönyörű életfeladat az övé: urakodni műveltsége révén a föld minden más teremtménye fölé, irányítani a világok, nemzetek sorsát, betölteni a szent hivatást, amit Alkotója eléje szabott.

Milyen ragyogó, nagy eszméket társz te föl, öreg iskola, milyen komoly vagy és mégis derűsen ránk nevet minden köved, minden kis ablakod. Milyen parancsoló, szigorú a csend hangja s mégis milyen kedvesen ömlik át a gyermeki lelkeken, mint egy rózsafolyam. Milyen erélyes, minden kétséget kizáró a tanítóid, tanáraid szava s mégis úgy siklik be a gyermeki lelkek rácsos kis kapuján, mint egy szelíd, boldogító kérdés: légy jó, légy nagy és nemes, légy egész ember, egész magyar, drága kis fiaim, aranyos kis leányom!

Becsukódhatsz már iskolánk öreg tölgyfakapuja, tíz hónapig eléggé kitártad két szárnyadat, eléggé hittál, eléggé biz-

tattál, valahányszor átléptünk kopott, de tisztos küszöbödöt! Becsukódhatsz, nem zárod el már előlünk a fényt, amit a lelünkbe itt örökre felszívunk. Nem megyünk ki üres szívvel, velünk van az Isten, a tudás, a szeretet, miknek kiapadhatatlan forrásainál ültünk és felüdültünk. Erőseknek kell lennünk, nagyoknak, bátraknak, eszeseknek, mert gyöngé, beteg most mi édesanyánk, a Haza. Teste még meg van csonkítva, gyermekei még nincsenek mind szerető keblén. Ki fogja őt ismét nagygyá, boldoggá tenni, ha mi nem tesszük, gyermekei?

Isten veled, iskola, sokunkat már vár az élet, de sokan visszajövünk még a kedves vakáció után.

Isten veled — addig is!

Havas István.

Megbeszélés. Miről szólt olvasmányunk? Búcsú az iskolától. Mindig nehéz a búcsú, de négy évi munka után elszorul a szívünk, amikor arra gondolunk, hogy annyi sok-sok kedves emlék után el kell hagynunk ezt a kedves, öreg iskolát, egymást, barátainkat.

Mintha az öreg iskola is tudná, érezné ezt, olyan ünnepies ma. Olyan, mintha kedveskedni akart volna nekünk ez utolsó napon, s feldíszítette magát a tavasz minden szép virágával. Pedig nem is az iskola díszítette fel magát, hanem mi... Mi volt nekünk eddig ez az iskola? Második otthonunk. Ezért nehéz az elválás.

Most hát olvassuk el ismét, s beszéljük meg az egyes gondolatokat.

(Az első fejezet olvasása után.) Miért olyan vígak a tanulók? Miért nevezi az író diák-nak a tanulókat? Csakugyan hangosan dobogott a ti szívetek is?

Olvassuk tovább. (2. fejezet.) Mit ünnepel a gazda Péter-Pálkor? Egész évi munkájának termését aratta le, ezt. Milyen ünnepel végződik az aratás? Bizony, az aratás befejezése után a gazda is megelégedetten, önérzettel tekint végig munkája eredményén. A jó diák is ezt érzi, ha egész éven át megtette *kötelességét*. Bizony, gyermekek, nincs boldogabb érzés annál, mint amit akkor érzünk, ha munkánkat jól végeztük. Nagy, nehéz teher a kötelesség, de aki mindig elvégzi azt, olyan jutalmat kap, amit semmi másért el nem cserél a világon! A jól végzett munka tudata teszi boldoggá a kis fiúkat és leányokat!

Tovább olvassuk. (3. bekezdés.) A tanulók nem mindig értik meg, mit miért kell csinálni. Dehát a fő az, hogy elvégezzék, mert ha mindig nem értik is meg mindennek értelmét, azt tudniok kell, hogy itt, az iskolában mindig csak javukat akarjuk. Később aztán, amikor — úgy mondják — benő a fejelágya, bizony a legtöbb belátja, mint a nyíló, bimbózó virág: várja, esdi a fényt, a meleget s az esőt. Ezt kaptátok meg ti is itt az iskolában: ez nyitotta meg lelketek ajtaját minden szép és jó-

nak. Olyanok ezek a jótulajdonságok, mint a lángoló rózsa, a szerény ibolya, a hűséges nefelejcs, a ragaszkodó muskátli.

Menjünk tovább! (4. bekezdés.) Láttátok-e már a kis méheket dolgozni? Mit visznek a mézzel? És mit a virággal? Abból készítik a viaszt, abból pedig a lépet, amibe a mézet gyűjtik. Ti is gyűjtöttetek itt négy éven át tudást, érzést, szép és nemes gondolatokat. Fejlődött, nemesedett testetek, gazdagodott lelketek istenfélelemmel, hazaszeretettel, embertársaink megbecsülésével, mások tiszteletével, a becsületes munka megbecsülésével, a tiszta becsület mindenek felett való szeretetével, az egymáson való segítség szép érzésével és ki tudná felsorolni most mindazt, amit itt négy éven át lelketekbe fogadtatok?

Olvassuk tovább! (5. bekezdés.) Bizony, gyermekek, a jó Isten mindnyájunk számára célt adott, amit el kell érünk. Egyikünk földműves lesz, a másik jó iparos, a harmadik kereskedő, a negyedik talán pap vagy orvos. A fontos csak az, hogy akit aminek rendelt sorsa, azt becsületesen és lelke, tudása egész erejével végezze. Az ember a teremtés koronája! Ez bizony nagy, de szép feladatot ró reánk, emberekre. Nekünk kell uralkodni okosan a világon, szeretnünk kell a jó Isten minden teremtményét, hiszen valamennyien az Ő alkotásai vagyunk! De nekünk kell majdan átvenni és továbbfejleszteni szép hazánkat is, hogy majd, ha mi is előregedünk, úgy adjuk át majd utódainknak, ahogyan átvettük, vagy boldogabban.

Olvassuk a következő fejezetet! (6.) Az itt töltött idő emlékekkel hintette tele az iskolát. Igaz, parancsoló, szigorú volt a csengő szava, amikor végetvetett a kedves játékoknak, de most látjuk csak, mégis milyen kedves volt az. Igaz, tanítóink szava engedelmisséget parancsolt, ha nem igen szerettük is azt, amit éppen tenni kellett, mégis úgy érezzük, meg kellett tennünk minden kívánságát, hiszen mindent a mi javunkért tett és kívánt tőlünk. Azt kívánta, kérte hangtalanul is mindig: Légy jó, légy nagy és nemes, légy egész ember, egész magyar, drága kis fiam, aranyos kis leányom...

Olvassuk most már végig! Nem megyünk innen üres szívvel, lélekkel. Velünk a jó Isten, a hazaszeretet, a tudás, a szülői szeretet, természetszeretet és annyi szép érzés... Nekünk, mai magyaroknak is erőseknek, nagyoknak, bátraknak, eszeseknek kell lennünk, miért? Mit mond az író? És ki teheti nagygyá, boldoggá a hazát? Csak gyermekei hite, akarata, ereje, munkája!

Búcsúzzunk az olvasmánytól is ezzel: Isten veled iskolánk, nem leszünk hűtlenek hozzád, s amit benned tanultunk!

(Szavalt.)

A HAZÁÉRT.

Isten, ki szemedet mindig nyitva tartod,
 Még a féregtől sem fordítod el arcod,
 Látod a jövőndöt csakúgy, mint a multat,
 Bölcs odaadásod soha el nem múlhat.
 Nemzeteknek sorsát intézed egedbül,
 Vezeted napfényen, árnyékon keresztül:
 Függjön tekinteted a mi szép hazánkon,
 Minden porszemére Tőled áldás szálljon!

Te tudod legjobban: drága föld ez nekünk,
 Minden talpalattját megáztatta vérünk,
 Öseink porából fakad itt a fűszál,
 Végig a levegőn az ő sóhajuk száll.
 Századok keservét hordozza a szellő,
 Honfi-gyász az égen a fekete felhő,
 Tisza, Duna, Sajó könnyeinkből támadt,
 Miatyánk: add vissza a mi szép hazánkat!

Pósa Lajos.

Beszéd- és értelemgyakorlat.

Történelem.

Mióta miénk ez a haza? Mit tudunk a honfoglalásról? (A honfoglalás című olvasmány alapján számonkérjük tudásukat.) Ki volt az első magyar király? (Megbeszélés után:)

Énekeljük el azt az éneket, amelyet Szent István királyról tanultunk:

Ah, hol vagy magyarok
 Tündöklő csillaga!
 Ki voltál valaha
 Országunk istápjá!

Hol vagy István király?
 Téged magyar kíván,
 Gyászos öltözetben
 Teelötted sírván.

Milyen mondák maradtak fenn Szent László királyunkról? (A tordai hasadék, Szent László és a leányrabló kun vitéz stb. monda felújítása kérdések alapján.)

Hazánk melyik részének védőszentje Szent László? (Erdélyé.) Mikor került vissza hazánkhoz Erdély egy része? Hol van Szent László király szobra? Hogyan nevezzük Nagyváradot? (Szent László városa.) A magyar honvédség védőszentje is a nagy lovagkirály lett. Miért?

(Leányoknál: Milyen szenteket ismerünk az Árpádházi királyok közül? Árpádházi Szent Erzsébet, Boldog Margitról tanultak felújítása.)

Mikor érte az első nagy veszedelem hazánkat? Kik törték akkor hazánkra? Mondd el, mit tudsz a tatár-pusztításról?

(Felújítás.) Ki építette ujja akkor az országot? (IV. Béla.) Ma is egész Szent István országa? Mikor és hol szaggatták szét ezeréves hazánkat? (Trianonban, 1920 június 4.) Ki volt az, aki a megcsonkított kis haza élére állott a legnehezebb időkben? Kinek köszönhetjük országunk gyarapodását? (Horthy Miklós.) Hogyan nevezhetjük Kormányzó Urunkat? (Az ország harmadik alapítója.)

Kinek az emlékét, dicsőségét hirdeti a déli harangszó? (Hunyadi Jánosról tanultak felújítása.) Ki lett a király Hunyadi János halála után nemsokára? Hogyan nevezi ma is a magyar nép Mátyás királyt? Milyen király volt? (Igazságos.) Mit tudunk igazságosságáról? (A kolozsvári bíró, Mátyás király Gömörben, Mátyás és az öreg szántóvető stb. olvasmányok alapján.)

Hol érte hazánkat a második nagy veszedelmet? (Mohácsnál.) Mi történt Mohácsnál? (Ki volt a magyarok királya akkor? Mi történt a magyar sereggel? Ki temettette el az elesett hőseket? (Kanizsay Dorottya.)

Hazánk melyik városa híres bátor, vitéz asszonyairól? (Eger.) Mit tudunk az egri nők bátorságáról? (Eger ostroma, az egri nők vitézsége, Dobó Istvánról tanultak felújítása.)

De nemcsak Eger lett híres a magyar várak közül, a Dunántúlon is van egy híres vár, amelyet nevezetessé tett valakinek önfeláldozása? (Szigetvár, Zrinyi Miklós.) Mit tudunk róla?

Nincs még a világnak nemzete, amelyben annyi hős, önfeláldozó nemes hazafi lett volna, mint a miénkben. De nemcsak vérrel, karddal lehet szolgálni a hazát, mással is. Ki volt az, aki mindenét odaadta hazájáért? (II. Rákóczi Ferenc.) Mit tudunk a nagyságos fejedelemről?

Ki jut eszetekbe, ha azt mondjuk: „A legnagyobb magyar”? (Széchenyi Istvánról tanultak felújítása.)

Ki jut eszetekbe, ha a szabadságharcról beszélünk? (Kossuth Lajosról tanultak felújítása.)

(Szavalat.) Jöjj ki, mondd el azt a költeményt, amelyet a magyar honvédekről írt Tóth Kálmán.

ELŐRE!

A gárdának a jelszavát	Ezzel himzé a honleány,
Egész világ hangoztatja;	E szóval a honfi-zászlót,
„A francia gárda meghal,	Ezzel ment el az a gyermek,
Hanem magát meg nem adja.”	Akit anyja másnap gyászolt.
Nekünk is volt egy jelszavunk,	De ha maradt még egy fia
Lázba jött a honvéd tőle:	S kívánta a haza tőle:
Nem volt abban a halálról,	Az egyiket megsíratta,
Nem volt abban megadásról,	A másikat odaadta
Egy szó volt csak, hogy: ELŐRE!	S ment a gyermek, ment: ELŐRE!

Csodálatos ifjú sereg, Min! viharban a tengernek
 Mely, nem tudni, hogyan támadt, Összezúdul minden habja:
 Napok születtek s mégis mintha Mind ott voltak... egymás mellett
 Szülte volna három század, A fiú és édesapja.
 Most rohannak... pusztító tűz... Apa elhullt — és a fiú
 A fele már ki van dőlve... Ráborult a vérző főre:
 Most elnyeli a füstfelleg... „Csak egy szót még, édesapám!...”
 Meghaltak tán? Nem! Ott mennek! A haldokló felnézett rá
 Ott hallatszik, hogy: ELŐRE! És azt mondta, hogy: ELŐRE!

Ó, drága kincs, melyet annyi
 Sírhalomföld be nem fedett...
 Szó, amely — bár némán — kiált...
 Mit elvenni nem lehetett,
 Ott van a zúgó erdőkbe —
 Beírva az arcredőkbe,
 Csontok közé, mik széthulltak...
 Mert azok is megmozdulnak,
 Ha még egyszer lesz: ELŐRE!

(Tóth Kálmán.)

Milyen háborúban harcolt édesapád? Hogy neveztük azt a háborút? (Világháború.) Mit kapott édesapád vitézségéért? El tudnád mondani, mit tett, amiért kitüntetést kapott? A te édesapád hogy hívják? Mit jelent a neve előtt ez a szó: „vitéz”? Ki avatta vitézzé? Bizony, gyermekek, meg kell becsülnünk, tisztelnünk kell a hősokeket! Hogy nevezzük azokat, akik esonkán, bénán jöttek haza a háborúból? Van a mi községünkben rokkant hős? Mit kell tennünk, ha vele találkozunk?

És mégis mi lett a sorsunk a világháború után? (Szétszaggatták hazánkat.) Erről is tudsz költeményt?

(Szavalt.) Mondd el!

HÁROM KÖNNY.

Három könny van szempillámon, Az első könny, mely úgy éget,
 Nehéz, forró mind a három! Siratja a Felvidéket.
 Lelkem legmélyéről jönnek A második, a legdrágább,
 Szemembe a drága könnyek. Téged sirat, Bácska, Bánát.

A harmadik — legnehezebb,
 Erdélyország, érted pereg!
 Érted pereg vagy tán másért:
 Egész Nagy-Magyarországért.

(Vályi Nagy Géza.)

Mi történt ezelőtt néhány esztendővel? Hazánk melyik része került először haza? (Felvidék.)

(Szavalt.) Mondd el a róla szóló verset!

A FELVIDÉK VISSZATÉRT.

Szívem mélyéből száll a szent öröm
 S csapong bohón, mint füttyös víg madár.
 Most ott piheg az ős oltárkövön,
 Kassán, a domban. Aztán tovaszáll
 S a fenyveserdők ágbogán piheg.
 Örömét csak az Isten érti meg!

Öröm most nékem minden szívverésem,
 Öröm az óra, perc és pillanat,
 Mert érzem, hogy a régi küldetésem
 Termését termi! S az új pitymallat
 Tüzében látom szívem szent hitét:
 Egy lett velünk a drága FELVIDÉK!

Öröm most nékem még a bánat is!
 Öröm a könny és öröm a robot,
 Mert vélem mondják még a házak is:
 Millió testvér, az Isten hozott!
 Harangok, zászlók hirdetik velem:
 Velünk az Isten és a győzelem!

... Csak szívem egyik rejtett kis zugában
 Sikolt fel vérem bánatos szava:
 Ebben a boldog őszi napsugárban
 Engem a sors még nem enged haza!
 Szülőföldem még rabkenyéren él...
 De él hitem és ringat a remény:
 Hogy ott is lesz még szülő, lágykenyér!!!

(Móra László.)

(Számolás és mérés.)

1939 márciusában azután visszakerült hazánk másik része is az ezeréves határok egy darabjával: Kárpátalja. Vitéz honvédeink szinte napok alatt vették birtokukba ezt a földet, amely húsz évi rabság után végre ismét hazatérhetett az anyaország-hoz.

Jöjj a táblához!

A trianoni Magyarország területe 93.073 négyzetkm volt. A hazatért Felvidéké 12.002, Kárpátaljáé pedig 12.061 négyzetkilométer. Mennyi lett hazánk területe e két országrész hazatérése után?

(Megoldás. Összeadás: 117.146 négyzetkm.)

Másik tanuló:

A Trianonban meghagyott Magyarország lakossága 1937-ben (július 15-én) 9,101.000 lélek volt. Ehhez visszakerült a Fel-

vidék hazatértével 1938-ban 1,056.000, míg Kárpátaljával 1939-ben 550.000 lélek. Mennyi volt 1939 júliusában Magyarország összes lakossága? (Összeadás: 10,822.000.)

Mennyivel lett több lakosa hazánknak a két terület visszatérésével? (Kivonás.)

Számítsd ki, hány lakos esett 1 négyzetkilométer területre a trianoni Magyarországon és 1939 júliusában? (A terület mértékszámát elosztjuk a lakosság számával; mindkét esetben. A különbség adja a sűrűség nagyságát vagy ritkulását.)

Mult év szeptemberében végre felhangzott a jól ismert induló! Énekeljük el most mi is! Melyik is volt az, amellyel derék honvédeink átlépték Erdély felé is a trianoni határt?

ERDÉLYI INDULÓ.

Elhangzott a szó, zeng az induló,
Győztesek megint, régi zászlaink.
Nézd, a gúnyhatár széttiporva már,
Várnak újra mind, ősi bérceink
Édes Erdély itt vagyunk!
Érted élünk és halunk!
Győz a szittyá fürgeteg:
A rohanó sereg!

Lépteink nyomán, fönn a Hargitán
S völgyeinkbe' lent, tornyok hangja zeng.
Már semerre sincs, átkozott bilincs!
Énekeljétek völgyek és hegyek:
Édes Erdély itt vagyunk! stb.

Kelet-Magyarország és Erdély északi részének visszatérésével újra megnagyobbodott hazánk. Mekkora ma hazánk, ha tavaly szeptemberben vitéz honvédeink 44.000 négyzetkilométer területet vettek birtokukba. (Összeadás.) Az 1940-ben visszatért területen 2.400.000 lakos került vissza hozzánk. Mennyi ma Magyarország lakosságának száma? (Összeadás.) Mekkora terület maradt még Erdélyből és Kelet-Magyarországból idegen megszállás alatt, ha az egész keleti (a románoknak jutott) országrész területe 103.000 négyzetkilométer volt? (Kivonás.) Az egész keleti részen elszakított magyarság 1930-ban 5,548.363 volt. Ebből hazakerült 2.400.000 lakos. Mennyi maradt még egyelőre román megszállás alatt. (Kivonás.)

(Földrajz.)

Elmondok most nektek egy történetet, a Marosról szól. Jöjj a térképhez, ti vegyétek elő a kézitérképet s kísérvétek figyelemmel, amit mondok, te pedig, itt a nagy térképnél mutasd!

Maros vize folyik csendesen... Fenn, az erdélyi medence fellegráranak közepén, a távoli havasok egyre szelídülő lejtői között, széles, gyönyörű völgyének ágyában nyújtózik végig a folyó, melyről a nóta azt mondja: „Maros vize folyik csendesen“...

Ahol ez a dal fakadt, ott bizonyára már meglassúdott, elcsitult szilaj kedve. A Maros gyermek- és kamaszkora a Csíki-havasok (mutassák!) lábától a Kelemen- és Görgényi-havasok közötti dédai kapuig tart. Életének folyása igen kedvező reménységek között indul: a széles gyergyói fennsíkon (mutassák!) nincs előtte semmi akadály. Gyorsan, vígan, zavartalanul szalad előre, észak felé, mint olyan gyermek, akinek biztos a jövője. Nagy barátai és védelmezői: a havasok jóakarattal nyitnak utat előtte. Délről az Öreg Hargita (mutassák!) integet neki, biztatólag lengetve feléje fenyves üstökét. Keletről a Csíki- és Gyergyói-havasok (mutassák!), nyugatról a Görgényi-havasok állanak neki védőfalat s mint fehértetejű nagybácsik, gyönyörködnek vidám futásában. Jól is megy minden, egészen addig, amíg a hózivataros vén Kelemen (mutassák!), ez a mogorva medve meg nem irigyli jó sorsát s köszvényes, dagadt lábával rosszindulatú gáncsot vet neki. Az elkényeztetett Maros-kölyök orrára bukik. Bőgve tápáskodik fel. Megtorpan. Hirtelesen nyugatnak fordul s könnyelmű fiatalságának dühével neki-veti magát a keskeny sziklanyílásnak. Ettől kezdve már meg kell tanulnia, hogy az élet nem olyan szép és egyszerű futás a virágos mezőn, mint ahogy eddig gondolta. Minden lépés előre: kegyetlen harc bére, melyet kemény, gonosz sziklakkal kell megvívnia. Egyelőre még éretlen és túlságosan bízik az erejében: egyenesen nekik fut, tajtékozva rugja, köpdösi, öklözi őket. Kimerülten omlik vissza. De nem hagyja magát. Nagy jövőt jósoltak neki a havasi patakok, melyek szilaj vágyakozással rohantak karjaiba: tőlük tudja, hogy a célja messze van s hogy nagy életre van hívva. Most, a küzdelemben tűnik ki, hogy micsoda igazán? Mikor hosszas próbálkozások után végre sikerül egy-egy szikladarabon átesapnia, felujjong a diadalmas életerőtől s gúnyos, harsogó kacajjal rugja maga mögé a legyőzött akadályt. Addig s addig, amíg rájön, hogy semmiféle erő nem kimeríthetetlen s ravaszsággal kell takarékoskodnia vele. Rájön egy-két ügyes fogásra s mindjárt több sikere van: sunyin alá dugja fejét a makacs kőnek, felemeli s félrevágja az útból. Így okosodik meg lassacskán a maga kárán; mire a gyönyörű ratosnyai szorosba ér, már tudja a titkot: a birkózás most már csak játék, az akadályokat pedig szépen meg kell kerülni. Hadd higgyék ezek az öntelt tarajos sziklák, hogy győzhetetlenek! Ők úgyis ott maradnak, ahol vannak, örökre mozdulatlanul. A Maros pedig kacagva tovább rohan új csodák felé. A kis patakoknak igaza lett? Déva alatt egyszerre felragyog az ifjúság harcának jutalma, a győzelem. Kitáru! a szászrégeni sík, (mu-

tassák) nincs többé akadály, most már kinyújtózhatnak s folyhatik a Maros vize csendesen. Igaz, hogy mire idejutott, már nem ifjú többé. Férfi lett, duzzadó izmú, elmélyült életű, komoly folyó.

Marosvásárhely (mutassátok!) alatt már ő a legkomo-lyabb tekintély a vizek világában. Elégedetten tekinthet szét a szelíd lankákon, a sík táblákon, melyeken ő termékenyíti a kalászos, gyümölcsöző életet. Jobbra-balra hozzá sietnek hódolni, egyesülni vele a kis kis folyók. Előbb a Nyárád (mutassák!), majd a Küküllők (mutassák!) hozzák neki a rég elhagyott öreg havasok, elismerő izenetét, az Aranyos (mutassák) pedig híreket hoz a Gyalui-havasok (mutassák) és az Érchegység (mutassák!) titkairól, melyeknek fenséges, kék gerincei és csúcsai dús, erdős dombok felett kísérik figyelemmel útját Székelykocsárdtól (mutassák!) Alvineig (mutassák!).

Eközben, úgy Gyulafehérvártól (mutassák) kezdve, már öregedni kezd a Maros. Elhízik, ellustul, lassan hömpölygeti szöke-fakó hullámaait s mint gazdag ember, Alkenyértől megengedheti magának azt a fényűzést, hogy kiáradjon, ágakra szakadva elterpüljön a síkon, sőt itt-ott lustán el is hagyja önmagát, holt ágakban felejtván életének terheit.

Igy ringatózik, ballag, andalog, vonul ki alkonyatkor, búcsút intve a hegyeknek, a nagy magyar síkságra. Már hallja Urának: a Tiszának hívogató izenetét, már örül is neki, hogy nála erősebb is van, akire rábízhatja mindazt, ami már sok neki. Még megkerüli Arádot (mutassák!), aztán öreg vérében titkos, bölcs sejtelmek zsonganak: senki sem elég önmagának. A nagy folyókra még nagyobbak várnak s a legnagyobbban át a tenger hívja gyermekét: az örökkévalóság és végtelenség. Ez a Maros élete a térben. (Makkai Sándor: Örök Erdély c. művéből.)

Beszéljünk most Erdélyről, Erdélynek azon részéről, amelyet visszakaptunk. Erdély nem ott kezdődik, ahol Románia határa húzódott vagy húzódik ma is. De ott sem kezdődik, ahol az alföld lapos vidéke domborokba fodrozódik. Erdély az, ami túl van a hegyeken (középkori latin neve: Transilvania = erdőkön túli), túl van az erdőkön. Egyszer föl kell mászni a Réz-hegység (mutassák!), vagy a Bihar, vagy a Béli hegyek (mutassák) lejtőin, lejjebb esetleg a Hegyes Drócsán (mutassák!), amíg a tetőig nem érünk, vagy a hegyeken vezető szorosokon a legmagasabb hágókig, addig nem láttuk Erdélyt, de ott valahol kezdődik. A határ, mint mindenféle természetes határ, nem éles, világosan megállapítható vonal, hanem az erdős széles hegyesúcsoknak széles messzi világa, amelyeken innen és túl másfelé lát, másfelé jár, más és másképen boldogul az ember. Felénk nincs Erdélynek igazi, élesen elhatároló határa. A Szilágyság (mutassák!) hegyes-dombos, zeg-zúgos vidékén át utak vezetnek az Erdélyi-medence (mutassák!) belsejébe. Az utak mellett hol összébb szűkülnek a dombok és hegyek, hol széle-

sebb völgyekké vagy medencékké tágulnak, kaptató van errébb is, arrább is; de hogy melyik az, amelyen túl már Erdély van, senki sem tudná megmondani. Más a helyzet Erdély déli és keleti határainál, a Kárpátok (mutassák!) hegyláncai, amelyeken túl Kelet-Európa és a Balkán várja az utazót. A hegyek erre összefüggő, megszakítatlan láncot adnak. Sokszor nem is egy láncolatot találunk, hanem egymás mellett futó vonulatokat, amelyek az átjárást teszik igen nehézé. A hegyek magassága 2000—2500 m felé jár, oldalaikat sűrű erdők takarják, tetejük több helyen átjárhatatlan, kopasz szikla. Néhány szoros vezet át köztük, délre Havasalföld, keletre Moldva felé (mutassák!). A szorosok szűkek, meredek falúak, alig lehet kocsíutat vágni bennük és vasút felén sem megy át ezeknek a szűk átjáróknak. Gondoljunk akár az Alduna szorosára (mutassák!), a Kazán-szorosra és Vaskapura (mutassák), ahol hatalmas sziklafalaktól összeszorítva, zúg, örvénylik sebes rohanással Alföldünk széles, nyugodt folyója, a Duna. Vagy gondoljunk a Zsil folyó völgyére (mutassák), vagy a Vöröstoronyi-szorosra, vagy a csodaszép Tömösi-szorosra Brassó mellett, vagy a Keleti-Kárpátok átjáróira, melyeken keresztül a székelyek járnak be Moldovába: az Ojtozi-, (mutassák)!, Gyimesi-, Békás- vagy Tölgyesi-szorosokra, ahol kilométereken át összeszűkülő, majd ismét szélesebbre táguló völgyeken visz át az út, komor, erdős hegyoldalak, nyájas havasi legelők, vagy égnek szökő szirtek között. Napi járóföldre nem látunk falut, kilométereken át nem látunk embert. A nagy hegyeken innen és túl más-más világot, más-más embereket látunk. Itt tudja igazán az ember, hol van vége kelet felé Erdélynek s hol kezdődik nem Erdély.

Erdély népét háborúra nevelték. (Példák a történelemből: Szent László és a betörő kunok, besenyők, tatárok, stb.) Árpád-házi királyaink Erdély határszéleinek védelmére a szászokat Szeben és Brassó (mutassák!) városok közötti területre és Beszterce vidékére telepítették. A keleti határt azonban a székelyek védték, akik úgy élnek a Kárpátok külső koszorúja és a Hargita hegység közti medencékben, mint egy nagy várnak a legkülső bástyaövezetében. A szebenvidéki szászok védték a Vöröstoronyi-szorosot, a brassóiak a Tömösi- és Törösvári-hágókat, a háromszéki székelyek (mutassák!) a Bodza- és Ojtozi-szorosot, a csíkiek a Gyimesi, Békás- és Tölgyesi-szorosot, a besztercei szászok a Borgói-hágót.

(A visszatért részek nevezetesebb városai: Nagyvárad, Bánffyhyunyad, Nagykároly, Szatmárnémeti, Máramarossziget, Dés, Zilah, Beszterce, Szászrégen, Marosvásárhely, Kolozsvár, Székelyudvarhely, Csíkszereda stb. nevezetességeinek felújítása. Különösen a Székelyföldről tanultak felújítása.)

Nemcsak azt kell azonban ismernünk, amit már visszakaptunk, azt is, ami a miénk ugyan, de eddig nem tért haza. Erdélynek milyen részei ezek? Soroljuk fel a határokat, hegye-

ket, folyókat, vármegyéket, városokat s azok nevezetességeit.

Mi jelképezi hazánkat? Milyen a magyar címer? Mit jelentenek benne a háromas halom, a kettős kereszt, a négy ezüst sáv? Mit jelent a rajta lévő korona? Vörösmarty Mihály írt egy kis költeményt a magyar címerről. Mondd el!

MAGYARORSZÁG CIMERE.

Szép vagy ó, hon, bérc, völgy változnak gazdag öledben,

Téridet országos négy folyam árja szegi:

Am természetből mindez lelketlen ajándék:

Naggyá csak fiaid szent akarátja tehet.

(Ének.) Énekeljük el *Árpád apánk* c. dalt!

(*Helyesírás és nyelvi magyarázatok.*)

Erdélyről beszélgettünk az előbb. Mit mondtunk, milyen erdők borítják az erdélyi hegyek nagyrészét? Mit tudunk a fenyőről? (Kapcsolás: *természeti ismeretek.*)

Megbeszélés alapján: A fenyőt közönségesen karácsonyfának nevezik. Sudár, egyenes törzse van. Ágai alul hosszabbak, felfelé pedig rövidebbek. Túalakú levelei sötétzöld színűek, télen sem hullanak le. Sötétbarna, pikkelyes termését toboznak nevezzük. A fenyőnek kellemes illata van. Repedezett törzséből ragadós nedv csurog ki, melynek gyanta a neve. A fenyő a hideg éghajlatot szereti. A Kárpátok oldalait rengeteg fenyőerdő borítja. A fenyő fájából különféle tárgyakat készítenek. A magas fenyőszálakat pedig építkezéseknél állványfának (gerendának) használják.

Jójj, írd a táblára:

A fenyvesekből kellemes illat árad felénk.

Mi ez, amit leírtunk? Mi a mondat? Miből áll beszédünk? Mit kell tennünk, ha gondolatainkat mások tudomására akarjuk hozni? Miből áll a mondat? Mik alkotják a szavakat? Mit kell tennünk, ha a szavakat elválasztjuk? Minden szó hány szótagból áll? Milyen hangokat ismerünk? Milyen mondat ez? (Bővített.) Miért nevezzük bővített mondatnak? Kérdezzünk az állítmányra. Az alanyra? Melyik mondatrész mondja meg az illat tulajdonságát? Kérdezzünk erre a mondatrészt is? Milyen kérdésre felel? Hogyan nevezzük az ilyen mondatrészt? Most vegyük ki a szavakat a mondatból. *A* micsoda? (Névelő.) Fenyvesekből? (Helyhatározóragos főnév.) Kellemes? (Melléknév.) Illat? (Közös főnév.) Árad? (Ige.) Felénk? (Határozó.)

Írd a táblára:

A hegyesebb karó hamar törik.

Milyen szófaj ez a szó: *hegyesebb*? Hány foka van a melléknévnek? Mondjuk ezt a melléknevet alapfokban? Kap-e va-

lami jelet az alapfokban? Hát a középfokban? Hogyan alkotjuk a felső fokot?

Táblára:

Ahol nincs, ott ne keress!

Helyesírási megbeszélés: *ott, keress*. Ha a cselekvésre felszólítunk valakit, milyen módban van az ige? (Felszólító.) Mi a felszólító mód jele? (*j*). Hol következnek a személyragok? (A jel után.) Milyen ideje van a felszólító módnak? (Csak jelen.)

Hol van itt a felszólító mód jele: *keress*!

$\text{keres} + j = \text{keress}$. (S után a felszólító mód *j* jele átváltozik.)

Látom, sokat tanultatok, hogy édes anyanyelvünk szépségeit megismerjétek. Mit gondoltok, magyarok maradtak volna-e a most visszakerült részek lakói, ha mindjárt a megszálláskor átvették volna a megszállók nyelvét? Nem bizony, a gyerekeket így is román iskolákba kényszerítették legtöbbször, magyarul csak otthon, jó szüleiktől tanultak. Mégis, mit hallottunk, mikor vitéz honvédeink bevonultak hozzájuk? Bizony, gyermekek, soha így, ilyen lelkesen nem hallottuk még énekelni nagy költőnk, Vörösmarty gyönyörű nemzeti imáját, mint a bevonulás alkalmával az erdélyi magyaroknál.

Jól mondja a költő: *Nyelvében él a nemzet!*

Mit gondoltok, miért jártatok iskolába? Nehéz dolog volt a tanulás? De mégis szükség volt rá. Miért, elmondja Péter! (*Szavalat.*)

TANULJ, HOGY BOLDOGULJ!

Ujjából tudományt egy ember sem szopott,
Hová mitsem tettél, kincset ne keress ott!
Régen eshetett az s egyszer bolondjába,
Hogy sült galamb repült az éhes szájába.

Ha azzal áldott meg a sors, hogy gazda légy,
Szert a gazdasági tudományokra tégy,
Szemesen nézz körül, kövesd a jó példát,
Melyet a náladnál tanultabb gazda ad!

Tanulj, ez legyen a fő-fő parancsolat,
Haszonra fordítsd tapasztalatodat.
Ne várj mindent csupán Isten áldásátul,
Hanem egyszersmind a magad munkájátul!

Ha látod, hogy másnak vetése szebben áll,
Ne érd be vele, hogy rajta csudálkozzál,
Hanem tudd meg okát tövéről-hegyére
S te is úgy műveljed magadét jövőre!

Ha szépek szomszédod csikái, tinai,
Míg a tiedet nem bírják inai,
Ne irigyeld tőle, hanem járj nyomába,
Hogy te is juthass ily jószág birtokába!

Gyümölcsösöd vaskort s fűzfaalmát terem,
Pedig jobb is nőne ugyanazon helyen?
Nézz csak amaz okos gazdának kertjébe,
Mily drága gyümölcsű fával ülteté be!

Ujra mondom, tanulj s ha könyvből is értesz,
Tapasztalásodat nevelni fogja ez,
Olvasd szorgalmasan az olyan könyveket,
Melyekből a gazda okosabbá lehet!

Hej, de ott van a baj, szinte elfeledtem,
Pedig erről szólni előre föltettem,
Hogy az olvasáshoz még sok gazda nem ért,
Vagy ha ért is, könyvre nem adna egy fillért!

Hány apa nem küldi fiát iskolába
S eltarisznnyáztatja az időt hiába,
Felnő a sok gyerek, mint paszkoncakender,
Hogy válnék ezekből szemrevaló ember?

Nem tanulják-e ott a kötelességet,
Istenhez, hazához, királyhoz hűséget?
Emberré az embert csak oktatás teszi,
Mégis ezt hány apa lelkére sem veszi!

Olvasó barátom, adj hálát Istennek,
Hogy téged szülőid jobban neveltetnek,
Vedd te azért hasznát, mit egykor tanultál,
Mást is példád után vonni iparkodjál!

Czuczor Gergely.

(Beszéd- és értelemgyakorlat. Természeti és gazdasági ismeretek.)

Járjuk be most az udvart, mit látunk ott? Milyen állatokat tenyésztenek a mi vidékünkön? (Szarvasmarha, juh, ló, sertés.) Mivel függ össze alakja és belső szervezete? (Növényevő életmódjával.) Milyenek lábai? Miért olyan erősek? (Nagy, erős testét kell hordoznia.) Négy ujja közül hány éri a földet? Miért áll magasabban két ujja? (A süppedő, nehéz talajban a teste könnyen lesüllyedne.) Hogy nevezzük az ilyen csülköt? (Álcsülök.) Milyenek érzékszervei? Miért tompultak el érzékszervei? (Mert az ember védelme alatt él.) Csak szaglása elég

fejlett, miért? (Hogy a mérges növényeket kellemetlen szagukról felismerhesse.) Miért eszik a szarvasmarha reggeltől estig? (Nagy testét táplálja, és mert tápláléka széna, fű: minden növényi táplálék sokkal kevésbé tápláló, mint a hús.) Milyen a szarvasmarha gyomra? (Összetett.) Milyen állat a szarvasmarha? (Kérődző állat.) Hogyan folyik le a kérődzés? (A lenyelt táplálék a bendőbe jut. Ha az állat jóllakott, ha bendője megtelt, csendesebb helyre vonul és lepihen. Közben a bendőben megpuhult táplálék a recés gyomorba vándorol, amely apró gombócokká formálja. Ezeket az állat szájába visszaböfögi és lapos, redős zápfogaival finomra őröli. A finomra őrölt táplálék sok nyállal felhígítva egy harmadik gyomorba, a szájrétűbe (leveles gyomor) folyik. Innen jut a tulajdonképeni gyomorba, az oltóba. Itt történik az emésztés.)

Miért hasznos a szarvasmarha? (Teje fontos táplálék, sajt, vaj, túró), nagy ereje miatt teherhúzásra használják (igás állat), trágyájával a szántóföldeket termékenyítik meg, húsát megesszük, bőréből különféle tárgyakat készítenek (bőrönd, gépszij, talpbőr stb.) faggyújából szappant, csontjából enyvvet főznek.)

Mit tudunk a juhról, mi fedi testét? (Gyapjú.) Hányszor nyírják rendszerint évente? (Kétszer.) Mivé dolgozzák fel a lenyírt gyapjút? (Posztóvá vagy szövetté.) Mit csinálnak gyapjas bőréből? (Subát és ködmönt.)

Mit találunk csaknem minden házbán? Miből szelídítette meg az ember a sertést? (A vadsertésből.) Miért szereti a magyar ember a sertést? (Mert szegény ember is könnyen felnevelheti.) Miért hízlalják? (Ha jól tartják, hamar meghízik, bőre alatt vastag szalonnaréteg rakodik le.) Főleg ezért és ízletes húsaért tenyésztik. Testének csaknem minden részét felhasználják. Sertéiből ecetet, kefét és meszelőt készítenek.

Melyik a magyar ember legkedvesebb háziállata? (A ló.) Mivel nyerte meg tetszésünket? (Büszke magatartásával, nagy erejével és gyorsaságával.) Mit tudunk még a lóról, miért szereti az ember? (Okos és hű állat.) Milyenek érzékszervei? (Kitűnőek. Okos szemével igen jól lát, hallása nagyon jó, szaglása is fejlett.) Mivel táplálkozik? (Növényevő állat. Legkedvesebb eledele a zab (abrak), de szereti a szénát és a zöld takarmányt is (lucerna, lóhere.) Hogyan legel? (A füvet mozgékony ajkaival fogja meg s előre nyúló metszőfogaival letépi.) Hova teszik a zablát? (A metsző- és zápfogak közt nagy hézag van, ide.) Hol ismerünk hazánkban méneseket? (Mezőhegyes, Kisbér, Bábolna.)

De már látjuk is udvarunk gondozóját, felénk közeledik. Ki az? Jőjj ki, mondj egy verset az édesanyádról?

(Szavát.)

ANYÁM INTÉSE.

El ne add az ősi házat,
El ne add az ősi telket,
Hol a csűrön késő őszi
Gólyamadár kelepelget!

Rádnevet, mint hajdanában,
A cseresznye, piros alma:
Gyermék leszél újra, fiam
S belefogsz egy régi dalba.

Ha elfáradsz a világban:
Gyere haza megpihenni,
Az öreg fák árnyékában
Szép időkre emlékezni!

El ne add az ősi házat,
El ne add az ősi telket,
Hol a csűrön késő őszi
Gólyamadár kelepelget!

Pósa Lajos.

Mi van minden falusi ház mellett? (Konyhakert.) Mit termelünk a konyhakertben? (Olyan növényeket, amelyek élelmzésünkre szükségesek.) Miért szereti a jó gazda a konyhakertet? (Mert a reá fordított munkákért dúsán fizet s elsősorban a házi szükségletet adja meg, de kis ügyesség mellett a piacra is szállíthat a gazdasszony.) Milyennek kell lennie a jó konyhakertnek? (Termékenynek.) Mivel érhetjük el ezt? (Rendszeres trágyázással.) Milyen trágya való laza talajra, pl. homokra? (Lótrágya.) Milyen talajra jó a szarvasmarha trágya? (Minden talajra., Melyik trágyafajta legjobb a konyhakert trágyázására? (A keverék vagy komposzt trágya.) Hogyan történik a konyhakert trágyázása? (A kertet felosztjuk négy egyenlő részre s évenként felváltva, egy-egy részt trágyázunk meg.) Mikor trágyázzuk a kertet? (Lehetőleg ősszel teregezzük el és ássuk alá.) Melyek a fészekbe vetett növények? (Paradicsom, uborka, dinnye, tök, stb.) Melyek az élő növények? (Spárga, torma, sóska stb.) Mikor ássuk fel a konyhakert talaját? (Ősszel, ilyenkor mélyen és hantosan ássunk.) Mit csinálunk tavasszal a talajjal? (Megkapáljuk és elgereblyézzük.) Mit tudunk a kapálásról? (A kapálással a talaj felső részét porhanyítjuk, célja a cserpesedés megakadályozása s a talaj nedvességének visszatartása.) Mit nevezünk töltögetésnek? (Egyes növények gyökérgumójához földet húzunk, hogy szaporodását elősegítsük (bab, burgonya stb.) Hogyan árnyékoljuk be a talajt? (Ha azt akarjuk, hogy a vetemények tövénél a föld ne cserepedjen vagy ne száradjon ki, akkor oda száraz fűvet, aprótrágyát, fűrészport, mohát, falevelet hordunk. A talajbeárnyékolás ott jó, ahol az öntözés nehézséggel jár.) Mikor gyomlálunk? (Még virágzás előtt.) Hogyan öntözünk? (Lehetőleg állott vizet locsoljunk a növények gyökeréhez. Tavasszal és ősszel reggel öntözünk, nyáron pedig este a legjobb. Erős napsütésben nem szabad öntözni a növények leveleit, csak tövét.) Hogyan készitünk melegágyat? (A melegágy helyét északról védett, napos helyen már ősszel kiválasztjuk és a fagy beállta előtt trágyával betakarjuk, hogy ott a föld keményre ne fagyjon. Február-

ban másfél m széles és félméter mély gödröt ásunk, majd a gödör köré dél felé lejtő deszkakeretet teszünk, a gödröt telerakjuk friss szalmás lótrágyával és jól megtapossuk. Ha a trágya száraz, öntözzük meg. Ezután az ablakokat vagy ennek hiányában szalmatakarót — ráhelyezzük a keretre, ezt is jól körülrakjuk trágyával. Nyolc-tíz nap múlva a trágya átmelegszik, gőzölni kezd. Most kb 15 cm vastagon jó kerti földet rakunk a trágyára és ismét betakarjuk. Amikor a föld is átmelegedett, akkor a földet megforgatjuk, langyos vízzel megöntözzük és bevetjük magvakkal. Mire kell vigyázni a vetésnél? Mindig szórva vetünk, de vigyázzunk, hogy a vetés sűrű ne legyen.) Stb.

De mit gondoltok, gyerekek, teremne-e valami a kertben, ha annak csak az ember viselné gondját? Bizony, a jó Istenen kívül hasznunkra kell fordítani a kis madarak munkáját is. Jőjj, mondd el azt a költeményt, melyet a madarokról tanultunk!

(Szavalat.)

KIS MADARAT FOGTAM.

Kis madarat fogtam,
Pelyhes, gyöngé szárnyút,
Fészkéből pottyant le
S fűszőnyegre ájult
Csipegett, pihegett,
Vergődött szegényke,
Majd kiszakadt, úgy vert
Pici szívecskéje.

Kis madarat fogtam,
Nem volt rab sokáig,
Elsétáltam véle
A palánk aljáig,
Ahol fészke lógott.
Meglستم az ágat,
S visszaadtam szépen
Az édesanyjának.

Kis madarat fogtam,
Ijedős fiókát,
Meg-megrebbent szárnya:
Menekülni próbált,
Piros, éles csőrét
A kezembe vágta,
Azt hitte, bezárom
Fénylő kalitkába.

Hadd ujjongjon újra
A pihés lakásnak,
Az anyai, féltő,
Melengető szárnyának!
Hadd örüljön együtt
A víg kis családdal,
Hadd dícsérje Istent
Csattogó dalával!...

Vályi Nagy Géza.

Na, de elfáradtunk már a sok ülésben, *énekeljünk!* Alljunk fel! Milyen ünnep volt nemrég, gyermekek? Ki emlékszik még a hősök ünnepére? Most mi is kis katonák leszünk! Énekeljük el a Klapka-indulót!

Fel, fel vitézek a csatára,
A szent szabadság oltalmára,
Mennydörög az ágyú, csattog a kard,
Ez lelkesíti csatára a magyart!

Most pedig azt, amit a bevonuló katonák énekelnek:

Édesanyám, édesanyám, csak az a kérésem,
Cifra ruhát, honvéd ruhát csináltasson nékem,
Cifra ruhát, ej, haj, ezüst gombot rája,
Ugy illik, illik, illik, úgy illik, illik, illik
A honvéd bakára!

Kinek a katonái szeretnétek lenni, gyermekek? Énekeljük
el a Horthy Miklós katonája című dalt is!

Horthy Miklós katonája vagyok
Legszebb katonája,
Vigan élem katonaéletem,
Nincsen gondom másra,
Menetelek káplár úr szavára,
Ugy gondolok az én violámra,
Horthy Miklós katonája vagyok,
Legszebb katonája!

Bemutattátok gyermekeim tudástokat, értelmi fejlődése-
ket. Most térjünk át az érzelmi részre: mutassátok be mikről
beszélgettünk az év folyamán — költeményekben!

Kit szerettek legjobban a jó Isten után, gyermekek? Miért
szereti minden ember legjobban a szüleit, szülei közül is első-
sorban édesanyját? Hogyan állított Petőfi emléket jó szülei-
nek költészetében?

(Szavalat.)

ISTVÁN ÖCSÉMHEZ.

Hát hogy mint vagytok otthon, Pistikám?
Gondoltok-e úgy néha-néha rám?
Mondjátok-e, ha estebéd után
Beszélgetésetek meghitt és vidám,
Mondjátok-e az est óráinál:
Hát a mi Sándorunk most mit csinál?
És máskülönben hogy van dolgotok?
Tudom, sokat kell fáradoznotok.
Örök törődés naptok, éjetei,
Csakhogy szűkecskén megélhessetek.
Szegény atyánk! Ha ő úgy nem bízik
Az emberekben: jégre nem viszik.
Mert ő becsületes lelkű, igaz:
Azt gondolá, hogy minden ember az.
És e hitének áldozatja lett,
Elveszte mindent, amit keresett.
Szorgalmas élte verítékinek
Gyümölcseit most más emészti meg.
Mért nem szeret úgy engem Istenem,

Hogy volna mód sorsán enyhítenem?
 Agg napjait a fáradástul én
 Mily édes-örömet fölmenteném.
 Ez fáj nekem csak, nyugodt éltemet
 Most egyedül ez keseríti meg.
 Tégy érte, amit tenni bír erőd,
 Légy jó fiú és gyámolítsad őt.
 Vedd vállaidra félig terheit
 S meglásd, öcsém, az Isten megsegít.
 S anyánkat, ezt az édes jó anyát.
 Ó Pistikám, szeresd, tiszteld, imádd!
 Mi ő nekünk? Azt el nem mondhatom,
 Mert nincs rá szó, nincsen rá fogalom;
 De megmutatná a nagy veszteség:
 Ha elszólítná tőlünk őt az ég...
 E néhány sorral érd be most, öcsém,
 Én a vidámság hangját keresem,
 És akaratlan ilyen fekete
 Lett gondolataimnak menete;
 S ha még tovább fonnám e fonalat,
 Szívem repedne a nagy kín alatt.
 Más levelem majd több lesz és vidám,
 Isten megáldjon, édes Pistikám!

(Petőfi Sándor.)

Nincs is szebb, gyermekek, a boldog, megelégedett családi életnél. Amikor édesapa és édesanya körül ott játszadoznak a gyermekek. Mindenki végzi a jó Istentől ráért munkát s megelégedett a család. Csak akkor van baj, akkor köszönt be a szomorúság, ha előregednek a szülők s a gyermekek nem végzik becsületesen munkájukat. Ilyenkor úgy érzik a szülők, akik pedig egész életüket gyermeküknek áldozták, mintha kifosztották volna őket. Gyermekek, ki tudná meghálálni jó szüleinek mindazt a sok fáradságot, törődést, gondot és aggodást, amit értetek vállalt? És melyik gyermek tudná megtagadni jó szüleit? Olyan talán a világon sincs. Arany János, a másik magyar költő gyönyörű végrendeletet hagyott gyermekére, de minden magyar gyermekre is. Hallgassátok!

FIAMNAK.

Hála Isten! Este van megint.
 Mával is fogyott a földi kín,
 Bent magános, árva gyertya ég,
 Kívül leskelődik a sötét.
 Ily soká, fiacskám, mért vagy ébren?
 Vetve ágyad puha-melegen:
 Kis kacsóid összetéve szépen,
 Imádkozzál, édes gyermekem!

Látod, én szegény költő vagyok,
 Örökül hát nem sokat hagyok;
 Legföllebb mocsoktalan nevet:
 A tömegnél hitvány érdemet.
 Ártatlan szíved tavaszkerterében
 A vallást azért öntözgetem.
 Kis kacsóid összetéve szépen,
 Imádkozzál, édes gyermekem!

Mert szegénynek drága kincs a hit,
 Túrni és remélni megtanít.
 S néki, míg a sír rá nem lehel,
 Mindig túrni és remélni kell.
 Ó, ha bennem is, mint egykor, épen
 Élne a hit, vigaszul nekem!
 Kis kacsóid összetéve szépen
 Imádkozzál, édes gyermekem!

Majd, ha játszó társaid közül
 Munka hí el, — úgy lehet korán, —
 S idegennek szolgálsz eszközül,
 Ki talán szeret, de mostohán:
 Balzsamul a hit malasztja légyen
 Az elrejtett, néma könnyeken.
 Kis kacsóid összetéve szépen,
 Imádkozzál, édes gyermekem!

Majd ha látod, érzed a nyomort,
 Melyet a becsület válla hord;
 Megtiporva az erényt, az észet,
 Míg a vétek irigységre kész,
 S a butának sorsa földi éden:
 Álljon a vallás a mérlegen.
 Kis kacsóid összetéve szépen,
 Imádkozzál, édes gyermekem!

És ha felnövén tapasztalod,
 Hogy apáid földje nem honod,
 S a bölcsőd s koporsód közti űr
 Századoknak szolgált mesgyeül:
 Lelj vigasztalást a szent igékben:
 „Bujdosunk e földi téreken.“
 Kis kacsóid összetéve szépen,
 Imádkozzál, édes gyermekem!

Ó, remélj, remélj egy jobb hazát!
 S benne az erény diadalát;
 Mert különben sorsod és e föld

Isten ellen zúgolódní költ.
 Járj örömmel álmaid egében,
 Utravalód e csókom legyen:
 Kis kacsóid összetéve szépen,
 Imádkozzál, édes gyermekem!

(Arany János.)

Ha szívünkbe zárjuk jó szüleink szavait, nem fog érni bennünket csalódás annyi az életben. Mert bizony az élet küzdelem, harc, amelyben mi is megsebesülhetünk. Milyen vigasztaló akkor, csalódásban rágondolni jó szüleink szavaira, akik elláttak bennünket mindennel, amire az életben szükségünk lehet. Reviczky Gyula egy imakönyvet kapott örökül édesanyjától. Hallgassuk meg, mit mond róla.

IMAKÖNYVEM.

Aranykötésű imakönyvet
 Hagyott rám örökül anyám.
 Kis Jézus ingben, glóriában
 Van a könyv első oldalán.
 Sok év előtt egyik sarokban
 Beírta jó anyám nevét,
 Lehajtom a betűkre főmet,
 Hogy földézzem szellemét.

Nekem úgy tetszik, hogy csak egyszer,
 Fehér ruhában láttam őt.
 Tavasz volt ép, a kedves ákác
 Virágzott a ház előtt.
 A lemenő nap fénysugára
 Reszketett ajkán, zárt szemén.
 Apám ott állt a ravatalnál
 És velem együtt sírt szegény.

Hogy elmosódtak a betűk! Beh
 Sárgák s kopottak a lapok!
 Rég volt, midőn ez imakönyvből
 Még az anyám imádkozott.
 Kék selyemszállal összekötve
 Van itt hajambul egy kevés,
 Aranyos fürteimhez akkor
 Nem illett még a szőnvedés.

Irott imádság töredéke
 Mellett van anyám haja,
 Emitt egy szentnek vézna képe
 S egy régi, halvány Mária.

Elnézem... Éppen így viselt meg
 A sors azóta engemet.
 Sokszor szeretnék sírni, hogyha
 Nem szégyelném a könnyeket.

Az Ur imádságát ütöm fel
 — Kíséröm a nehéz uton —
 S vigasztalást vegyít a kínhoz
 A te imád, ó Jézusom!
 Imádság kell a szenvedőnek,
 A kit a sors árván hagyott.
 Uristen, én nem zúgolódom:
 Legyen a te akaratod!

Föl nem panaszlom a világnak,
 Csak szellemednek, jó anyám; —
 Mily kopár volt ifjúságom
 S hogy mennyi bánat szállt reám.
 Túrtem, reméltem, megalázva,
 Idegenek közt éltem én,
 De azt a régi imakönyvet
 S emléked szentül őrizem.

(Reviczky Gyula.)

Jó szüleink után édes hazánkat kell szeretnünk igazán!
 Hiszen mindnyájunknak édesanyja ő: ha szegény hazánk, mi
 is inséget szenvedünk, ha boldog, mi is vele örülünk. Ahogy
 jó szüleink abban látják földi boldogságukat, ha mi, gyerme-
 keik megfogadjuk tanácsaikat, s híven teljesítjük kötelessé-
 geinket, úgy magyar hazánk is ezt kívánja tőlünk. Szülőink
 után hát első szavunk a haza legyen.

(Ének: Énekeljük el a Himnusz!)

Ezer éve miénk a föld, Árpád apánk szerezte meg ne-
 künk. Most mégis azt látjuk, sok része még idegenek kezében
 van. De hinnünk kell rendületlenül, hogy ősi jusson újra a
 miénk lesz a magyar földnek minden röge! A magyar ember
 imádja földjét. Ezer éven át egyik kezében karddal, másik-
 ban a munka szerszámaival dolgozott. De állt a földjén, állt
 rendületlenül, ki nem mozdította róla semmi sem! Jól tudta,
 hogy minden rögéhez őseinek vére, könnye, veritéke tapadt,
 tehát szent lett neki annak minden porszeme. Így szeressétek
 ti is, gyermekeim, a magyar földet. Jőjj ki, szavald el a ma-
 gyar földről szóló köteményt!

MIÉNK E FÖLD!

Miénk e föld, Árpád földje,
Isten keze nekünk mérte!
Verejtékünk, vérünk gyöngye
Hullott rája, ömlött érte,
Attól áldott minden röggje...
Miénk e föld mindörökre,
Mindörökre!

Síró szellő ősi romra
Csak ezt sírja, ezt sóhajtja.
Ősz aggastyán nyugalomra
Fáradt testét ezzel hajtja.
Ezt dalolja ifjú ajka,
Bölcső felett ezt a dajka,
Ezt a dajka!

A toronyban búsborongva
Délharangszó, estharangszó
Csak ezt kongja, csak ezt zsongja,
Ezt zokogja minden jajszó,
Bujdosó ezt bús útjában,
Furulyaszó a pusztában,
A pusztában...

Szántóvető kérges marka
Ezt vesse az ősi rögbe.
Zúgó vihar bús haragja
Ezt harsogja mennydörögve!
Minden magyar szív imája
Égi útját ezzel járja,
Ezzel járja!

(Lampérth Géza.)

Szép ez a föld minden röggével, virágával, madarával, szép a róna szabad síkja, szép a hegyek koszorúja, szép folyója, szép a bérece, legszebbnek azért talán mégis mindnyáján szülőföldünket találjuk. Azt a hajlékot, ahol születünk, hol a dajka altató dalt dudolgatott felettünk... Azt az udvart, hol tipegtünk s az első bátortalan lépéseket megtettük, ahol gyöngye kézzel homokból nagy várakat építgettünk... A kis kert, hol virágot szedtünk bokrétába... A templom, hol első imára nyílt az ajkunk, ahol együtt imádkoztunk szüle, gyermek, testvér, rokon... A játszóhely a dombon, hol labdázunk, kergetőztünk... az a falu, az a város, ahol vesszön lovagoltunk, az a határ, hol kalappal tarkaszárnyú lepkét fogtunk: egyszóval a *szülőföldünk*! Petőfi Sándor is megénekelte szép szülőföldjét. Hallgassuk csak!

SZÜLŐFÖLDEMEN.

Itt születtem én ezen a tájon,
Az alföldi szép nagy rónaságon,
Ez a város születésem helye,
Mintha dajkám dalával vón' tele:
Most is hallom e dalt, elhangzott bár:
„Cserebogár, sárga cserebogár!”

Ugy mentem el innen, mint kis gyermek,
És mint meglett ember, úgy jöttem meg.
Hej, azóta húsz esztendő telt el
Megrakodva búval és örömmel,
Húsz esztendő... az idő hogy eljár!
„Cserebogár, sárga cserebogár!”

Hol vagytok, ti régi játszótársak?
 Közületek csak egyet is lássak!
 Foglaljatok helyet itt mellettem,
 Hadd felejtsem el, hogy férfi lettem,
 Hogy vállamon huszonöt év van már...
 „Cserebogár, sárga cserebogár!”

Mint nyugtalan madár az ágakon,
 Helyről helyre röpköd gondolatom,
 Szedegeti a sok szép emléket,
 Mint a méh a virágról a mézet:
 Minden régi kedves helyet bejár:
 „Cserebogár, sárga cserebogár!”

Gyermekek vagytok, gyermek lettem újra,
 Lovagolok fűzfasípot fújva,
 Lovagolok szilaj nádparipán,
 Vályúhoz mék, lovam inni kíván,
 Megitattam, gyí lovam, gyí Betyár...
 „Cserebogár, sárga cserebogár!”

Megkondul az esteli harangszó,
 Kifáradt már a lovas és a ló,
 Haza megyek, ölébe vesz dajkám,
 Az altató nóta hangzik ajkán,
 Hallgatom, s fél álomban vagyok már...
 „Cserebogár, sárga cserebogár!”

(Petőfi Sándor.)

De aki a földet szereti, szereti annak minden lakóját is, legkülönösebben szálldosó kedves madarait, ingyenes segítő-társait. Nagyon jól tudja azt a magyar ember, hogy nélkülük nem sokra menne munkájával, de meg is becsüli őket. Különösen két madarat fogadott szívébe erősen: a gólyát, meg a fecskét. Van is öröm a faluban, mikor megjönnek a fecskék!

Mondd el azt a költeményt, amelyet az érkező fecskékről írt Móra István!

ISTEN HOZOTT FECSKE MADÁR.

Isten hozott, fecskemadár,
 De rég vár az egész határ!
 Egész határ minden telke,
 Hisz te vagy a tavasz lelke!
 Száz országon átrepültél,
 Isten útján hazajöttél...
 Te vagy Isten madárkája,
 Hínak-e úgy más országba?

Jaj, most látom meg egyszerre:
 Veréb jár a fészketekre!
 Szájában az utca rongya,
 Fészketek elbitangolta...
 S megszűnik a tanácskozás,
 Kezdődik a viaskodás,
 Észbekapva, körbekapva,
 Támadtok rá a bitangra.

Mi bajod van, páros fecské,	Szárnyatokkal verdesitek,
Hogy sírva szállsz az ereszre?	Csőrötökkel tépdeseitek.
Megvan még a régi fészek,	Száll a szélben tépett tolla,
Kit bántani, tudod, vétek.	Mikor szökik csiripolva...
Mért szálltok az eperfára,	Ti meg vígan csicseregve
Fa tetején száraz ágra?	Szálltok aztán fészketekbe,
Tanakodtok, panaszkodtok,	A szemetet kiszórjátok:
Ugyan miről tanácskoztok?	Istenáldás a nótátok!

Kicsi fecskék, tudjátok-e,
Vándor fecskék, láttátok-e:
Fészkünket is megorozták.
Ó, mivé lett Magyarország!
Győztes fecskék, daloljatok,
Lelkünk remél átalatokat!
Töletek itt tán mindenki
Megtanulja, mit kell tenni!

(Móra László.)

De érthető is a magyar nagy földszeretete. Hallottátok, tanultátok ezeréves történelmünket... Van-e még nép a világon, amely annyit vérezett ezért a földért? De nemcsak magát védelmezte, másokért is harcolt, vérezett, ha szükséges volt. Hiszen ez a föld adja az életet, az imába foglalt mindennapi kenyeret is! Magyar véren hízik a magyar búza, azért olyan ízletes. De azért tartja szentnek a kenyeret a magyar ember is. Nem vágná fel anélkül, hogy előbb keresztet ne karcolna rá a késével. Még a búzaszemen is ott látja az Üdvözítő betűjét. Ezer év alatt sokan ontották érte vérüket, adták érte életüket. Kik voltak ezek, nem tudjuk felsorolni, nincsen rá idő elég ahhoz. De elmondjátok ti azt Tóth Kálmán költeményével.

KI VOLT NAGYOBB?

Nem tudom én, melyik volt szebb,	Nem tudom én, melyik volt szebb,
Melyik dicsőbb, melyik nagyobb:	Talán az a híres László,
Az-e, aki bedöngette	Aki kivált seregéből
Keleten a nagy ércaput?	Oly magasan, mint egy zászló?

Az-e, aki hét vezérrel	S mikor királynál is nagyobb
Döntő karján sebet vágott,	Ürrá akarták őt tenni,
Hogy halálig védelmezik	El nem ment egy tapodtat sem,
Ezt a dicső, szép országot?	Mert csak magyar akart lenni.

Az-e, aki réges-régen	Vagy az, aki Isten után
Olyan nehéz halált türt el,	A legnagyobb csodát tette,
Hanem akkor is még egyet	Mikor Nándorfehérvárnál
Leütött a tábornokúrttel?	Reárohant Mohamedre?

Avagy az, ki a zászlóval,
Melyen volt a Szent Szűz képe,
Hogy ne jusson más kezébe,
Ugy ugrott le a mélységbe?

Vagy az, aki vár falánál
Karjaiban jobban bizván,
Szigetvárnál kirohant és
Ugy halt meg a holtak hídján?

Vagy az volt-e a legdicőbb,
Hősebb, nagyobb mindannyinál,
Az a nemesifjúból lett
Világverő hollóskirály?

Vagy az, aki?... Sokan voltak!
Nem tudom én, ki volt nagyobb,
Csak áldom az Istenemet,
Amért — én is magyar vagyok!

(Tóth Kálmán.)

De fejezzük be szép kis ünnepünket. Búcsúzzunk el kedves vendégeinktől, búcsúzzunk el egymástól, az öreg iskolától, az osztálytól, ahol négy éven át együtt szántottunk, vetettünk, arattunk. Nehéz nagyon a búcsú, hiszen valamennyien a szívemhez nőttetek már s most kell eleresztenem benneteket, amikor már oly nehéz a válás. De hív a kötelesség, nem olyan időket élünk, amikor sokat lehetne érzelegni. Utravalóul a sok mindenhez, még egy költeményt szeretnék adni mindnyájatoknak. Ez a költemény csengjen fületekbe utoljára e falak között, s majdan, ha visszatértek egykor e falak közé, ahová anynyi kedves emléketek húz vissza, ezzel a költeménnyel, ennek gondolataival jöjjetek ismét haza.

SZÓZAT.

Hazádnak rendületlenül
Légy híve, ó magyar;
Bölcsöd az s majdan sirod is,
Mely ápol s eltakar.

Szabadság! Itten hordozák
Véres zászlóidat,
S elhulltanak legjobbaink
A hosszú harc alatt.

A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely;
Aldjon vagy verjen sors keze:
Itt élnöd, halnöd kell.

És annyi balszerencse közt,
Oly sok vizsály után,
Mégfogyva bár, de törve nem,
Él nemzet e hazán.

Ez a föld, melyen annyszer
Apáid vére folyt;
Ez, melyhez minden szent nevet
Egy ezredév csatolt.

S népek hazája, nagy világ!
Hozzád bátran kiált:
„Egy ezredévi szenvedés
Kér éltet vagy halált!”

Itt küzdtenek honért a hős
Árpádnak hadai;
Itt törtek össze rabigát
Hunyadnak karjai.

Az nem lehet, hogy annyi szív
Hiába onta vért,
S keservben annyi hű kebel
Szakadt meg a honért.

Az nem lehet, hogy ész, erő
 És oly szent akarat
 Hiába sorvadozzanak
 Egy átoksúly alatt.

Még jőni kell, még jőni fog
 Egy jobb kor, mely után
 Buzgó imádság epedez
 Százerek ajakán.

Vagy jőni fog, ha jőni kell
 A nagyszerű halál,
 Hol a temetkezés fölött
 Egy ország vérben áll.

S a sirt, hol nemzet süllyed el,
 Népek veszik körül,
 S az ember millióinak
 Szemében gyászkönny ül.

Légy híve rendületlenül
 Hazádnak, ó magyar;
 Ez éltetőd s ha elbukál,
 Hantjával ez takar.

A nagy világon e kívül
 Nincsen számodra hely;
 Áldjon vagy verjen sors keze:
 Itt élned, halnod kell.

(Vörösmarty Mihály.)

TANÍTÁSOK

az elemi népiskola VII. és VIII. osztályai számára

az 1940-ben kiadott *Tanterv és Utasítások* alapján című kiadványunk rövid 2 hónap alatt elfogyott. A második kiadásra — amely augusztusban jelenik meg — előfizetést még elfogadjunk.

Ára: 5.40 P.

Figyelem!

Felhívjuk Előfizetőink figyelmét a kiadásunkban megjelent, alant felsorolt könyvekre.

Beszéd- és értelemgyakorlati mintatanítások, tekintettel az értelmi és akarati nevelésre (60 mintatanítás)	300 oldal	3.20
Egészségtani mintatanítások (50 mintatanítás)		2.40
Magyar Medence		1.20
Népművelődési előadássorozat I., II., III. (170 előadás)		
536 oldal. A három kötet csak		5.60
Először igazság, azután béke. 340 oldal		2.—
Időszerű népművelési előadások (40 előadás)		3.60
A Magyar-medence földrajza (Tájegységekben)		3.20
A Magyarság Története I/II. kötet.		16.—
Óratervek a történelem tanításához		8.60

Könyveket a pénz előzetes beküldése, vagy utánvét mellett szállítunk.

Felhívjuk igen tisztelt Előfizetőink szíves figyelmét, hogy akik a Gyakorlati Pedagógia 1940. évre szóló előfizetési díját még nem fizették be, azt mielőbb rendezni szíveskedjenek, mert csakis úgy áll módunkban a további számokat küldeni.

Megrendeléseket az előfizetési díj beküldésével fogadjunk el. Előfizetés félévre 3.20 P, egész évre 6.20 P.

Megrendelhető Szeged Kálvária-u. 7.

Szerkesztőség: Szeged, Madách-u. 17.

Felvilágosításokat készséggel adunk, kérjük azonban valószínűleg, vagy válaszos levelezőlap beküldését.

Hárombeosztásos elemi iskolai értesítő előfizetőinknek onként 12 fillér.

TANÍTÁSOK

az elemi népiskola VII. és VIII. osztályai számára

az 1940-ben kiadott *Tanterv és Utasítások* alapján című kiadványunk rövid 2 hónap alatt elfogyott. A második kiadásra — amely augusztusban jelenik meg — előfizetést még elfogadjunk.

Ára: 5.40 P.

Műkedvelők figyelmébe !!

A diadalmas kassai gondolatot hirdeti

A FEJEDELEM ZÁSZLÁJA színdarabsorozat. Írta: Várdótfalvi Salamon László. E munkában a kassai gondolat fűzi egybe a következő háromfelvonásos, egész estét betöltő, önállóan és sorozatosan is előadható színdarabokat: *A Fejedelem zászlaja. Én leghűségesebb népem! És üzent a Bánát! A Névtelen Lovas. E színdarabok mindegyike a hazafias irodalom szolgálatában áll! Új felfogásban, a változott időknek megfelelően világítja meg a diadalmas kassai gondolatot. Levente egyesületek, hazafias egyesületek, körök, cserkészek, középiskolák magasabb tagozatai által rendezett műkedvelő előadásokra kiválóan alkalmas!*

A százhusz oldalas könyv kizárólag csak a szerzőnél kapható! Ára: 20 pengő az 1940–1941. évekre szóló előadási jogengedéllyel együtt!

A GYAKORLATI PEDAGÓGIA előfizetői részére a szerző 50% jogdíjmérsékléskedvezményt nyújt, de csak műkedvelő előadások céljaira!

E lap alján található igazoló szelvény és tíz pengő előzetes beküldésének ellenében a szerző, jogengedéllyel együtt, portómentesen megküldi a színdarabsorozatot! Igazolószelvény nélkül, jogengedéllyel a könyv ára 20 pengő!

Szerző címe: Várdótfalvi Salamon László. Tiszabura. Szolnok megye. Postafiók.

Igazoló szelvény.

A „Gyakorlati Pedagógia” igazolt előfizetője vagyok!

Levá

Szerkesztésért és ki